

Ryhmän kävelyreitit eristettiin kylien asutuksesta kauniilla orientaalisin ornameintein painetuilla puuvillakankailla, joiden raoista vieraita kurkistelivat kylän naiset ja lapset.

EEVA SIIRALA

MITEN ISTUTTAA TAIMIKOITA LUKUTAIDOTTOMUUDEN AUTIOMAAHAN?

International Council for Adult Education (ICAE) piti viidennen yleiskokouksensa Kairossa 15.–22. syyskuuta. Kokous jakautui kolmeen osaan: konferenssiin ”Women, Literacy and Development – Challenges for the 21st Century”, ICAE:n nelivuositain pidettävään yleiskokoukseen sekä solidaarisuusvierailuihin.

Konferenssiin matkustettiin jakautunein mielin: kansainvälistä yhteistyötä ja kattojärjestöä tarvitaan, mutta jaksaaako ICAE

ponnistella toimintakykyiseksi järjestöä repineistä linja- ja henkilöristiriidoistaan?

Matkaraportin on kirjoittanut konferenssiin osallistunut Eeva Siirala. Itse kokousta koskeva raportin osa on korvattu Timo Toivaisen kirjoittamalla, loppuun sijoitetulla jaksolla, missä valaistaan tarkemmin kansainvälisen järjestön ristiriitojen syitä ja Kairossa tehtyjä henkilövalintoja.

ICAE piti 5. maailmankonferenssinsa Kairossa

Kairon kokoukseen osallistujien määrää on erittäin vaikea arvioida, koska mitään osallistujalista ei ollut saatavilla, ja suuri osa oli aina käytävillä neuvottelemassa. Luultavasti siellä oli kolmatta sataa henkeä konferenssin aikana, itse kokouksessa oli 61 äänivaltaista osallistujaa.

”Literacy – tarkoittanet illeteracy?”

Konferenssin avausluennon piti rouva *Suzanne Mubarak*, joka korosti Kairossa juuri pidetyn väestökokouksen ja aikuiskasvatuskonferenssin yhtymäkohtia sekä Egyptin tarvetta keskittää voimavaroja lukutaidottomuuden voittamiseen.

Luentojen, paneelikeskustelujen ja osaltaan ryhmätöiden aikana oli mahdollisuus saada monipuolinen kuva monien maailman maiden lukutaitolanteesta ja -ohjelmista. Yleiseksi vaihtelunäkymäksi jäi, että lukutaidottomuusluvut ovat ponnistuksista huolimatta kasvussa. Voitiin vetää suora linja juuri päättyneestä väestökongressista, väestöräjähdyksestä kasvavaan lukutaidottomuuteen. Vaikka absoluuttisina numeroina lukutaitoisten määrä kasvaa, lukutaidottomien määrä kasvaa vielä nopeammin. Käsityksiä kuvaa TV:n haastattelijan tarkistuskysymys kun puhuin Suomen käytännöllisesti katsoen sataprosenttisesta lukutaidosta (literacy): ”Tarkoitatko ’illiteracy’?”

Naisten lukutaitoprosentti oli kaikissa Euroopan ulkopuolisissa maissa matalampi kuin miesten, joskus siihen viitattiin epämääräisesti: Niilin delta-alueella edistysellinen kuvernööri sanoi miesten lukutaitoprosentiksi 60, naisilla on ”huomattavan korkea lukutaidottomuusprosentti”.

Naisten rooli ja identiteetti

Teollisuusmaiden ongelmissa päällimmäisenä nousivat esitelmissä esille naisten identiteetti ja

roolikysymykset: miksi on edelleen niin jyrkästi jakautunut työelämä, miksi naisten roolin mukanaan tuomia velvoitteita ei oteta riittävästi huomioon opiskelua estävinä tekijöinä, miksi mahdollisuudet eivät olekaan tasapuoliset sukupuolten välillä, tulisiko naisten mukautua osaksi miesten kulttuuria vai kehittää jotain muuta omista toimintavoistaan lähtien? Pohdittiin myös tietokone-lukutaidon vaatimuksia.

Kehitysmaiden puheenvuoroissa konkreetia oli jotain muuta: Arabiemiraattien edustaja katsoi viimeisten 30 vuoden aikana tapahtuneen suurta edistystä, mutta vieläkin varhainen avioliitto ja aviomiesten kielteinen asenne estävät naisia opiskelemasta ja hankkimasta sitten työpaikkaa. Periaatteessa tiedetään koulutustason positiivinen vaikutus perheen lapsilukuihin ja terveystilanteeseen. Yleensä tunnutaan pohdittavan, miten naiset saataisiin koulutukseen.

”Koulutus tuhoaa kulttuuria”

Toisenlaista näkökulmaa edustivat mm. nigeriläinen (mies)lääkäri ja healer sekä intialainen (nais)lääkäri. Molempien puheenvuorot olivat länsimaisia itsestäänselvyksiä ravistelevia, molemmat olivat erittäin hyviä esiintyjä. Mitä on ”kehitys”? he kysyivät. Tappavaa, luontoa tuhoavaa.

Aikuiskoulutus on heidän näkemyksen mukaan väistämättä hajottava liike: se tuhoaa alkuperäiset kulttuurit ja niiden asettuneet yhteiskuntamallit, koulutus vieraannuttaa nuoret yhteisön normaaleista töistä ja nuoret orjuuttavat vanhempansa palvelemaan, kun ennen lapset olivat vanhempiensa apu ja turva, rikkaus. Kun nuoret hankkivat ”koulun lukutaidon”, he tulevat ”lukutaidottomiksi” omissa yhteisöissään, omissa kulttuureissaan. Nigeriläinen kysyi, tukevatko rikkaat lukutaidon levittämistä, jos se asettaa heidän valtansa kyseenalaiseksi. *Gandhin* mielestä Englannin täytyy riistää puolta maapalloa pitääkseen yllä elintasoaan. Miten monia maita Intian täytyy riistää päästäkseen samaa elintasoon?

Egyptin opetusministeri toi terveiset presidentti *Mubarakilta* ja konferenssin avanneelta rouva Mubarakilta. Hän korosti, että aikuiskoulutus ei ole erotettavissa nuorten koulutuksesta. Egypti on luomassa ohjelmaa, jossa yliopistosta valmistuneita värvätään lukutaitoa opettamaan. Tällä hetkellä kentällä on 22 000 nuorta.

EGYPTIN KOULUTUSTA JA ARKIPÄIVÄÄ

Luku- ja kirjoitustaito-ohjelmia

Yleiskokouksen jälkeisinä kahtena päivänä oli järjestetty mahdollisuus osallistua ns. solidarisuuskäynteihin, joita ensimmäisenä päivänä oli useita vaihtoehtoja. Kaikkiin sisältyi tutustuminen johonkin aikuiskoulutustoimintaan.

Ensimmäinen käyntini suuntautui Delta-alueelle, *Menoufian* kuvernementtiin. Tapasimme alueen kuvernöörin, joka selosti alueen koulutuksellista tilannetta. Hän vaikutti koulutusasioihin hyvin perehtyneeltä. Alueella on monia luku- ja kirjoitustaito-ohjelmia sekä toteutuksessa että suunnitteilla. Koulutusta arvostetaan, vaikka huolena onkin lasten koulutuksen keskeytysluvut. Päähuomio kohdistetaan juuri lasten koulutukseen. Sekä entisiä ohjelmia että suunnitteilla olevia arvioidaan. Pääkaupungin lähetyksillä on ”mallikylä”, jonka lukutaitoprosentti on huomattavasti keskimääräistä korkeampi, mikä johtuu maan vähydestä - vanhemmat tietävät, että lasten tulevaisuus riippuu koulutuksesta.

Menoufian lukutaitokampanjassa on mukana *yliopisto*, ammattiyhdistysliike sekä opettajia ja vapaaehtoistyöntekijöitä. Työtä tehdään paitsi kouluilla myös yliopistolla, tiedekeskuksissa, nuorisokeskuksissa, toimintakeskuksissa sekä yksityisissä kodeissa. Koska on selvää, että aikuisen on vaikea saada opetusta samassa ryhmässä lasten kanssa, pyritään aikuisten suhteen yksityisempään opetukseen esimerkiksi opettajan kotona. Mutta kuvernööri totesi, että vaikeuksia on paljon, erityisesti tyttöjen suhteen. Ohjelmassa todetaan, että yksityisten vapaa-muotoinen panostus on tärkeämpi kuin valtion virallinen: uskonnolliset johtajat opettavat lukutaitoa aikuisille Koraanin opettamisen yhtey-

dessä, maatalousministeriön ohjelmassa opetaan lukutaitoa käytännön ammattitaitojen yhteydessä.

Opetusministeriön ohjelmassa koulutetaan kolmen viikon intensiivisellä erityiskurssilla yliopistosta valmistuneita aikuisten lukutaidon vapaaehtoisopettajiksi.

Menoufian pääkaupungissa on *yliopisto*, jossa on 20000-23000 opiskelijaa. Yksi yliopiston päätehtävistä on opettajain koulutus ja sitä kautta lukutaidottomuuden poistaminen, mutta siellä opetetaan myös teknisiä aloja ja lääketiedettä. Naisia opiskelijoista on 40 prosenttia, henkilökunnasta 25 prosenttia. Aikaisemmin naisopiskelijat tähtäsivät suurelta osin tutkimustyöhön ja ulkomaisiin opintoihin, nyt avioliittoon. Naisopiskelijat eivät enää osallistu yliopiston aktiviteetteihin kuten ennen. Muutos on tapahtunut muutaman viime vuoden aikana. Kysyttäessä syytä, rehtori viittasi suoraan tiettyihin poliittisiin muutoksiin maassa sekä fundamentalisteihin campuksella.

Lukutaito-ohjelmien suhteen rehtori huomautti ihmisten olevan kiinnostuneita opiskelusta heti, kun perustarpeet - kuten ruoka - on varmistettu.

Opiskelu Egyptissä on perustuslain mukaan ilmaista, myös yliopistossa. Asuntolassa asumisesta peritään nimellinen maksu, paria dollaria vastaava summa vuodessa. Uutta kehitystä ovat sunnuntaikurssit, jotka ovat avoimia kaikille mutta maksullisia.

Seuraava käyntikohde oli *puuvillatehdas*, jonka myytävä tuote oli puuvillalanka. Tehdas on Egyptin suurimpia, työntekijöitä 9000, joista naisia 500 (lähinnä toimisto- ja pakkaustehtävissä). Kun kysyimme työsuojelumääräyksistä (koneiden melu oli korviahuumaava, puuvillakuituja oli ihmisten vaatteissa ja hiuksissa, kuulo- tai hengityselinsuojaimia ei ollut), saimme kuulla, että melu on alle sallitun desibelirajan ja että miehet eivät suostu käyttämään suojaimia (maassa jossa osa naisista kulkee kasvot peitettyinä aina!). Muista tehtaista kuulin lisäksi, että äitiysloma on kolme kuukautta ilman palkkaa, mutta sen jälkeen on oikeus palata samaan työpaikkaan.

"Sharkian Aikuiskoulutuskeskus. Järjestöjen (miehiä) kiirehtimisestä huolimatta halusin kuvaan uskottoman lämpimät, kontaktikykyiset ja innostuneet naisystäväni."

Aikuiskasvatukseen tutustumiskohde oli Sirs El Layyanin alueellinen *aikuiskasvatuskeskus*, jossa on kurseja lukutaitoryhmien ohjaajille, lukutaitoryhmiä ja tutkimusta. Keskus vaikutti viireältä. Siellä oli hyvät ATK-laitteet, kopiokoneet, kielistudio. Kirjapainon koneet olivat täysin antiikkiset. Kirjaston materiaalit näyttivät loppuvan vuoteen 1992. Asuntolan meille näytetyt osat olivat erittäin mukavat.

Keskuksessa on parhaimmillaan 1000 opiskelijaa vuodessa. Sen ohjelmaan kuuluu

1. normaalit lukutaitotyöhön liittyvät kurssit
2. seminaarit ja symposiumit lukutaitotyön erityisalueista
3. kielikurssit. Ohjelmaan kuuluvat vaihdot eräiden maiden kanssa, Englannissa ja joissakin muissa maissa on ollut jo 600 opiskelijaa.
4. kirjasto
5. kirjapaino

Luokkien työpöydät olivat kiinteitä viiden hengen pöytäpenkkiyhdistelmiä. Oheispedagogiikkaa paljaimmillaan.

Katsoimme myös painon tuottamaa lukutaitomateriaalia, joka vaikutti hyvältä. Keskus saa YK:n ja Unescon tukea sekä kansallisesti National Agency for Literacy and Adult Education -tukea.

Opetusta koraanikoulutyylillä

Parasta päivän vierailussa oli käynti *maaseudulla* erään kylän koulussa, literacy centre, jossa vastaanotto oli huumava ja elämys ikimuis-tettava. Koulussa oli luokkia opiskelemissa vanhaan koraanikoulutyylisiin: opettaja lukee lauseen, luokka toistaa. Mutta kaikilla luokissa oli omat kirjat, koulussa oli jonkin verran (vähän) muitakin kirjoja, joista oppilaat selvästi tiesivät ja ilmoittivat lukevansa niitä. Vain yhdessä luokassa näin hyvin laajan ikäkirjon: keski-ikäisiä miehiä ja pikkupoikia samassa luokassa. Tytöt ilmoittivat tulevaisuudensuunnitelmikseen yliopiston. Paitsi lukutaitoa, koulussa opetetaan

myös käsitöitä. Toivotaan, että siitä tulisi myöhemmin lisäansioita perheille. Minulle jäi vaikutelma, joka muiden kokemuksiin verrattaessa vahvistui, että koulun resurssit olivat poikkeuksellisen hyvät.

Autiomaan puutarhaksi!

Toisen päivän retki suuntautui *Sharkian* alueelle, jossa oli vuonna 1973 käyty Egyptin ja Israelin välinen sota. Esittely koulutuksen osalta ei ollut yhtä selkeä kuin Menoufiassa. Kävimme katsomassa koulutusdemonstraatiota kahdessa koulutuskeskuksessa. Toisessa oli nuoria naisia, joille opetettiin käsitöitä: yhden koneen ympärillä oli noin 20 naista, jälleen meillä oli mahdollisuus keskustella heidän kanssaan. Kaikki olivat vakuuttuneita koulutuksen tarpeellisuudesta.

Toisessa keskuksessa oli sekä miehiä että naisia. Kyseessä oli lukutaidon ja ammatillisen koulutuksen yhdistelmä. Ammatillista koulutusta varten tarvittava perusluku- ja laskutaito opetetaan tarvittaessa ensin ja sen jälkeen voi siirtyä ammatilliseen koulutukseen, joka tapahtuu osittain kurssikeskuksessa, osittain työharjoitteluna oppisopimuksella. Koulutuslinjoja on useita putkimiehistä puuseppiin. Lukutaitokurssin jälkeen ammatillinen koulutus kestää 9 kuukautta perustasolla. Tasoja on viisi ja osa koulutuksesta tapahtuu työpaikoilla.

Järjestäjät halusivat vielä näyttää meille tämän heille erityisen merkityksellisen alueen kunnianhimoisen ohjelman, jossa autiomaan muutetaan puutarhaksi. Näimme suurisuuntaisen, osittain jo toteutuneen, kastelujärjestelmien avulla luodun sitruspuutarhan. Alue on valtava, kanavat osittain vasta rakenteilla, joten se ilmeisesti vielä laajenee. Nykyään siihen kuuluu vielä karjankasvatusprojekti, jonka alueen asukkaat kuulemamme mukaan omistavat osuuskuntana. Heille on rakenteilla, lähes valmiina, asunnot, todellinen kuvakirjojen malliarabikyliä valkeaksi maalattuine tasakattotaloineen, joissa on pitsi-ikkunat. Talot he voivat ostaa omikseen karjanmyynnistä saaduilla rahoilla.

Egyptinretki oli hyppäys moneen maailmaan, joista yksikään ei ollut pohjoismaalaiselle itseltään selvä. Kairossa kokouksen liikkuminen ta-

pahtui aina poliisisaattueessa, auto edessä keskellä ja takana. Niilin risteilyllä laivan ympärillä oli neljä poliisivenettä sekä joka sillalla partiot tarkkailemassa. Kairosta ulos mentäessä poliisit vaihtuivat sotilaisiin ja turvamiehiin. Upseerit valvoivat kaikkia käyntejä, käytännössä pyrkivät estämään meitä tapaamasta ihmisiä vapaasti. Turvamies oli joka pikkubussissa. Hän ratkaisi määräyksen saatuaan, saimmeko nousta autosta vai emme. Sotilaat (noin kuudessa pressulla peitetystä avojeepissä) istuivat pyssyt kädessä saatueen edessä ja takana. Kaikkiällä oli paikallinen poliisi valmiina järjestelemässä liikennettä.

ICAE:n kokouskäytäntö oli kaoottinen. Kokouksen osallistujien päätöksenteon teki vaikeaksi tiedonsaannin epävarmuus - vain oma tarmokas etsiminen ja kyseleminen saattoi auttaa. Koska tilanne ehdokasasettelun suhteen oli hyvin epäselvä hyvin kauan, se aiheutti runsaasti käytäväneuvotteluja ja spekulatioita - ja huhuja.

Pohjoismaainen yhteistyö sujui hyvin. Kaikki Pohjoismaat olivat Kairossa edustettuina. Sen lisäksi pidimme eurooppalaisten kokouksia tarpeen vaatiessa. Kokousten edustavuutta on vaikea arvioida, koska osallistujaluetteloa ei ollut, eikä siten voinut tietää mistä maista oli edustaja. Näissä kokouksissa olivat ICAE:n hallituksen jäsenet *Peter Engberg*, *Rosa Falgas* ja *Tapani Ojasti* hyviä tietolähteitä.

Varsinaisen kokouksen ilmapiiriä leimasivat toisaalta puheenvuorot, joiden selvänä tarkoituksena oli leimata keskustoimisto ja erityisesti pääsihteeri tehottomiksi ja ylipäänsä hiukan arvostelukyvyttömiksi, toisaalta tarve ilmaista tukea heille. On ehkä aikaista päätellä, miten ICAE:n käy, mutta jo järjestön tilanteesta tehdyssä laajassa arviointipaperissa esitetyt ongelmat, erityisesti aikuiskasvatuksen päätavoite, johdon roolien epäselvyys ja rahoitusongelmat on ehdottomasti ratkaistava, jos järjestö aikoo jatkaa toimintaansa.

Järjestön kiistanalainen edellinen puheenjohtaja chileläinen *Francisco Vio Grossi* jätti siis paikkansa, mikä oli tärkeää. Sen sijaan vielä ei ole selvää näyttöä uuden puheenjohtajan, intialaisen *Lalita Ramdasin* linjasta sekä kyvystä ja halusta johtaa järjestön vaikeaa toipumiskautta.